Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра *історії та культури української мови*

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

Комунікативна поведінка в контексті мовно-національних відносин

(вибіркова)

Освітньо-професійна програма	***Українська мова та література***
Спеціальність	*035 Філологія*
Галузь знань	*03 Гуманітарні науки*
Рівень вищої освіти	*другий (магістерський)*
Філологічний факультет	
Мова навчання	*українська мова*

Розробник: *Бичкова Тетяна Сергіївна* – доцент, кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови

Профайл викладача	http://philology.chnu.edu.ua/?personnal
Контактний тел.	095 3412714
E-mail:	t.bychkova@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle https://moodle.chnu.edu.ua/enrol/index.php?id=5182

Консультації За попередньою домовленістю (очні / онлайн)

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

У системі підготовки магістрів спеціальності «Філологія» курс «Комунікативна поведінка у контексті мовно-національних відносин» як інтегративна гуманітарна дисципліна відіграє важливу роль. Адже, будучи сформованою в межах антропоцентричної наукової парадигми (на відміну від більшості інших мовознавчих дисциплін і напрямів, що працюють у руслі порівняльно-історичної або системно-структурної парадигм), дає можливість ознайомитися з нормами і традиціями спілкування; довести, що комунікативна поведінка того чи того народу обумовлена національною ментальністю та стереотипами поведінки; з'ясувати, які риси української комунікативної поведінки привертають увагу представників інших лінгвокультур або сприймаються ними негативно чи неадекватно. Курс розширить гуманітарну підготовку майбутнього фахівця.

2. Мета навчальної дисципліни: ознайомити студентів з базовими поняттями науки про комунікативну поведінку та основними проблемами її опису; розглянути комунікативну поведінку як компонент національної культури; визначити специфічні риси української вербальної та невербальної комунікативної поведінки на тлі інших лінгвокультур.

3. Пререквізити. «Вступ до мовознавства». «Основи лінгвокраїнознавства», «Основи лінгвокультурології», «Стилістика і культура української мови».

4. Результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має набути таких **компетентностей:**

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та / або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК 2. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).

Фахові компетентності:

ФК 5. Усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій.

ФК 10. Здатність визначати сутність і психолого-педагогічні основи процесів навчання й виховання, зміст мовної освіти в ЗВО України

Програмні результати навчання

ПРН 1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

ПРН 3. Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі.

ПРН 4. Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ПРН 5. Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.

ПРН 7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни: ***Комунікативна поведінка в контексті мовно-національних відносин***													
Форма навчання	**Рік підготовки**	**Семестр**	**Кількість**			**Кількість годин**						**Вид підсумкового контролю**
			кредитів	**годин**	**змістових модулів**	**лекції**	**практичні**	**семінарські**	**лабораторні**	**самостійна робота**	**індивідуальні завдання**	
Денна	1-й	2-й	4	120	2	16	14			90		залік
Заочна	1-й	2-й	4	120	2	4	4			112		залік

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	**Змістовий модуль 1.** ***Теоретичні проблеми дослідження комунікативної поведінки***											
Тема 1. Комунікативна поведінка як галузь лінгвістичних досліджень	16	4	2			10	17	1				16
Тема 2. Методи і прийоми опису комунікативної поведінки.	14	2	2			10	17	1				16
Тема 3. Комунікативна поведінка і культура.	19	2	2			15	17		1			16
Разом за ЗМ1	***49***	***8***	***6***			***35***	***51***	***2***	***1***			***48***
Теми лекційних занять	**Змістовий модуль 2.** ***Специфічні риси національної комунікативної поведінки***											
Тема 4. Комунікативна поведінка і ментальність.	14	2	2			10	18	1	1			16
Тема 5. Національні особливості вербальної комунікативної поведінки	19	2	2			15	17		1			16

Тема 6. Національно-культурна специфіка невербальної комунікативної поведінки. Соціальний символізм.	19	2	2			15	17		1			16
Тема 7. Ввічливість як регулятор комунікативної поведінки.	19	2	2			15	17	1				16
Разом за ЗМ2	***71***	***8***	***8***			***55***	***69***	***2***	***3***			***64***
Усього годин	***120***	***16***	***14***			***90***	***120***	***4***	***4***			***112***

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
	Змістовий модуль 1. ***Теоретичні проблеми дослідження комунікативної поведінки***
1	***Комунікативна поведінка як галузь лінгвістичних досліджень.*** Обґрунтувати зв'язок комунікативної поведінки як науки з лінгвокраїнознавством, культурознавством, країнознавством, міжкультурною комунікацією та іншими науками.
2	***Методи і прийоми опису комунікативної поведінки.*** Обрати 5 різноманітних джерел вивчення національної комунікативної поведінки, знайти приклади опису національної комунікативної поведінки.
3	***Комунікативна поведінка і культура.*** Дібрати приклади структурних компонентів української або іншої національної культури – цінності, принципи, норми і правила, ритуали. Довести їх вплив на формування комунікативної поведінки народу.
	Змістовий модуль 2. ***Специфічні риси національної комунікативної поведінки***
4	***Комунікативна поведінка і ментальність.*** 1. Опрацювати працю О. Кульчицького «Світовідчування українця» (*у кн. Українська душа. Київ, 1992. С.48–65*). 2. З'ясувати, які чинники впливають на формування етнічної ментальності.
5	***Національні особливості вербальної комунікативної поведінки.*** Дібрати власні приклади, що репрезентують особливості вербальної комунікативної поведінки у стандартних комунікативних ситуаціях та комунікативних сферах.
6	***Національно-культурна специфіка невербальної комунікативної поведінки. Соціальний символізм.*** Відповідно до моделі опису невербальної комунікативної поведінки навести приклади в українській та інших лінгвокультурах.
7	***Ввічливість як регулятор комунікативної поведінки.*** Проаналізувати основні концепції теорії ввічливості

5.4. Тематика індивідуальних завдань

№	Назва теми
1	Емоції в культурі, мові й комунікації
2	Гендерний аспект комунікативної поведінки
3	Комунікативні невдачі
4	Національно-культурні особливості мовленнєвого етикету

6. Методи навчання

Задля досягнення програмних результатів навчання використовуємо словесні, наочні та практичні методи навчання, зокрема: лекцію, пояснення, розповідь, бесіду, роботу з книгою; ілюстрацію, вправи.

Залежно від етапу навчання використовуємо методи підготовки до вивчення матеріалу, які передбачають актуалізацію опорних знань та стимулюють інтерес, пізнавальну потребу; методи вивчення нового матеріалу; методи конкретизації й поглиблення знань, набуття практичних умінь і навичок; методи контролю й оцінки результатів навчання.

Самостійне опанування студентами навчального матеріалу передбачає застосування методів організації самостійної роботи студентів.

Зважаючи на ступінь складності тієї чи тієї теми, на вид заняття (лекція, практичне), на логіку навчального процесу, використовуємо аналітико-синтетичний та індуктивно-дедуктивний методи, що супроводжуються також репродуктивними та проблемно-пошуковими.

7. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є усні і письмові відповіді на практичних заняттях, письмові роботи різних видів, тестування.

Формою підсумкового контролю є *залік*.

Засоби оцінювання:

засоби усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування;

засоби письмового контролю: контрольні роботи, модульне письмове тестування, підсумкове тестування, самостійні роботи, виконання вправ; презентація;

засоби самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз

8. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Усний контроль.

Відмінно ставимо, якщо студент повністю засвоїв теоретичний матеріал теми / питання, логічно і послідовно викладає його, пов’язуючи з вивченим раніше; вільно оперує термінологією, розуміє суть базових понять дисципліни; орієнтується в теоріях, підходах, методах і прийомах опису комунікативної поведінки в контексті мовно-національних відносин; може визначити особливості вербальної та невербальної комунікативної поведінки; вміє зіставляти та визначати специфіку комунікативної поведінки різних народів. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

Добре студент отримує за умови, якщо засвоїв теоретичний матеріал і вільно викладає його. Наводить приклади, але є незначні складнощі в аналізі національно-культурної специфіки

комунікативної поведінки. Студент не завжди дотримується логіки викладу, не опрацював додаткової літератури, інколи припускається поодиноких помилок.

Задовільно отримує студент, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно й послідовно, плутається у термінах, не наводить (або наводить поодинокі) приклади. Проте частково може давати відповідні коментарі щодо особливостей комунікативної поведінки.

Незадовільно ставиться у разі, якщо відповіді студента свідчать про епізодичні знання теми / питання. Студент не може дати повної відповіді, не орієнтується в термінології.

Виконання письмових практичних / самостійних / контрольних робіт.

Відмінно отримує студент, який виконав роботу без помилок або є дві помилки. Робота засвідчує глибокі, системні знання з теми, розуміння суті завдання.

Добре отримує студент, який припустився у роботі не більше чотирьох помилок в аналізі відповідних явищ.

Задовільно ставимо. якщо в роботі є 5-7 помилок, які свідчать про суттєві труднощі у розумінні суті завдання, про поверхові знання.

Незадовільно отримує студент, який припустився у роботі більш ніж 50% помилок.

Тестування.

Відмінно – 100% – 90% правильних відповідей.
Добре – 89% – 70% правильних відповідей.
Задовільно – 69 – 50% правильних відповідей.
Незадовільно – менше 50% правильних відповідей.

Презентація.

Відмінно отримує студент за презентацію, яка демонструє точне розуміння завдання, зміст відповідає темі, яка повністю розкрита; обсяг презентації достатній (10–15 слайдів). При цьому матеріал викладений логічно і послідовно, підкріплений влучними прикладами та ілюстраціями; у тексті презентації немає мовних помилок

Добре отримує студент за презентацію, що демонструє точне розуміння завдання, зміст відповідає темі, яка повністю розкрита; у роботі є приклади та ілюстративний матеріал; обсяг презентації достатній (10–15 слайдів). Але при цьому є незначне порушення логічності й послідовності викладу; у тексті презентації трапляються мовні помилки.

Задовільно отримує студент за презентацію, що демонструє поверхове розуміння завдання; частково використано матеріал, який не відповідає темі; у роботі є лише поодинокі приклади, ілюстративний матеріал відсутній; обсяг презентації не достатній; у тексті презентації є мовні помилки.

Загальні критерії оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Комунікативна поведінка в контексті мовно-національних відносин»

100 – 90 балів **(А – "відмінно")** студент отримує, якщо повністю засвоїв теоретичний матеріал курсу, логічно й послідовно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки; вільно оперує термінологією, розуміє суть базових понять дисципліни; орієнтується в теоріях, підходах, методах і прийомах опису комунікативної поведінки в контексті мовно-національних відносин; може визначити особливості вербальної та невербальної комунікативної поведінки; вміє зіставляти та визначати специфіку комунікативної поведінки представників різних лінгвокультур. Обов'язковим є знайомство з додатковою літературою, опрацювання її і використання під час висвітлення питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

89 – 70 балів **(B, C – "добре")** студент отримує за умови, якщо засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його. Наводить приклади, але є незначні складнощі у виявленні та аналізі національно-культурної специфіки комунікативної поведінки. Студент не завжди дотримується логіки викладу, інколи припускається поодиноких помилок; не опрацював додаткову літературу.

69 – 50 балів **(D, E – "задовільно")** отримує студент, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно й послідовно, плутається у термінах, не наводить (або наводить поодинокі) приклади. Проте частково може давати відповідні коментарі щодо особливостей комунікативної поведінки.

49 – 1 бал **(FX, F – "незадовільно")** виставляють у разі, якщо відповіді студента свідчать про епізодичні знання з курсу, які не дають цілісного уявлення про основні проблеми комунікативної поведінки. Студент не може дати повної відповіді на запитання, не орієнтується в термінології.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (*аудиторна та самостійна робота*)							Кількість балів (залікова робота)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2					
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	40	100
5	10	10	5	10	10	10		

9. Рекомендована література
9. 1. Базова (основна)

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 344 с.
2. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 204 с.
3. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. Київ: Рідна мова, 1998. 475 с.
4. Ковалинська І. В. Невербальна комунікація : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2014. 289 с.
5. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посібн. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 288 с.
6. Осіпова Т. Ф. Невербальна комунікація та своєрідність її омовлення в українському дискурсі: феномен *вербалізації невербаліки* : монографія / наук. ред. проф. Т. А. Космеда. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2019. 388 с.
7. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів: Сполом, 2001. 224 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
9. 2. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації : підручник. Черкаси, 2011. 348 с.
10. Стахів М. Український комунікативний етикет: навч.-метод. посіб. Київ: Знання, 2008. 245 с.

9. 2. Додаткова

1. Бичкова Т. Взаємодія вербальних і невербальних складників спілкування в ситуації встановлення контакту (на матеріалі роману П. Шекерика-Доникова «Дідо Иванчік») // Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : зб. наук. праць. Вип. XXXII – XXXIII. Філологія. Івано-Франківськ : вид-во Прикарпатського нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2012. С. 311–316.
2. Бичкова Т. Невербальний складник української гостинності // Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича : зб. наук. праць. Вип. 585 – 586. Слов'янська філологія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. С. 287–292.
3. Бичкова Т. Специфіка вияву української невербальної комунікативної поведінки в краєзнавчих та етнографічних працях кін. XIX – поч. XX ст. // Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича : зб. наук. праць. Вип. 770 : Слов'янська філологія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. С. 163–167.
4. Бичкова Т. Особливості невербальної комунікативної поведінки українців у ситуації встановлення контакту (на матеріалі сучасної прози) // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Конін – Ужгород – Дрогобич : Посвіт, 2018. С. 329–331.
5. Бичкова Т. Особливості невербальної комунікативної поведінки галичан кінця XIX ст. (на матеріалі твору Івана Франка "Перехресні стежки") // Молодий вчений. № 5. 2018. С. 98–101.
6. Єловська Ю. Контактні табу в комунікативній поведінці українців (на матеріалі повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків») // Філологічні студії / за заг. ред. Ж. Колоїз. Вип. 7. Ч. 2. Кривий Ріг, 2012. С. 143–150.
7. Кононенко В. Мова у контексті культури: монографія. Київ – Івано-Франківськ, 2008. 390 с.
8. Корольов І. Р. Модус увічливості кооперативної комунікативної поведінки українців, росіян, литовців і американців: авто- і гетеростереотипи // Studia Linguistica. Vol. 11. 2017. С. 92–120.
9. Корольов І. Р. Відображення національно-ціннісних орієнтирів у комунікативній поведінці різномовних інтерактантів // Studia Linguistica : зб. наук. праць. Вип. 5. Ч. 2. Київ, 2011. С. 286–291.
10. Корольов І. Р. Вербальні форми привітань в українській, російській та литовський комунікативній поведінці // Вісник КНЛУ. Серія: Філологія. Том 17. № 2. 2014. С. 86–93.
11. Махній М. Незвичайна антропологія = Extraordinary antropology: науково-популярний нарис. Чернігів: ЧНПУ, 2011. 187 с.
12. Осіпова Т. Гендерний аспект комунікативної поведінки людини: параметри вербальної і невербальної комунікації // Філологічні студії / за заг. ред. Ж. Колоїз. Вип. 7. Ч. 2. Кривий Ріг, 2012. С. 107–118.
13. Поляренко В. С. Мова і культура. Риси характеру українського народу як складова національної культури // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького національного університету : зб. наук. праць / відп. ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг, 2015. Вип. 13. С. 181–187.
14. Руда О. І. Комунікативні девіації в умовах українсько-російського білінгвізму : монографія. Київ, 2009. 198 с.
15. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур: учеб. пособие. Москва: Слово, 2008. 344 с.
16. Українська душа: зб. наук. праць / відп. ред. В. Храмова. Київ: Фенікс, 1992. 128 с.
17. Формановская Н. И. Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика. Москва, 2007. 480 с.

18. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. для самостійної роботи студента. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 304 с.

10. Інформаційні ресурси

1. http://lcorp.ulif.org.ua/dictua.
2. http://slovopedia.org.ua.
3. http://www.slovnyk.net.
4. http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm.
5. http://ulif.mon.gov.ua.
6. http://www.mova.info.
7. http://www.pravopys.net.